

וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלַיךְ פָּעַת חִיָּה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק שׁוֹב אָשׁוּב, שׁוֹב מִיבְעֵי לִיָּה, דְּהָא מִפְתָּחָא דָּא לְמַפְקֵד עֵקְרוֹת בִּידָא דְקִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא אִיהוּ וְלֹא בִידָא דְשְׁלִיחָא אַחְרָא. כְּמָה דְתַנִּינָן תְּלַת מִפְתָּחָן אֲנוּן דְלֹא אַתְמָסְרוּ בִידָא דְשְׁלִיחָא. דְחִיָּה וַתְּחִיַּת הַמֵּתִים וּגְשָׁמִים. וְהוֹאִיל דְלֹא אַתְמָסְרוּ בִידָא דְשְׁלִיחָא אַמְאִי כְּתִיב שׁוֹב אָשׁוּב. אֶלָּא וְדַאי קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא דְהוּה קָאִים עֲלֵייהוּ אָמַר (לִיָּה) מְלָה, בְּגִין כְּךָ כְּתִיב וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלַיךְ.

וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלַיךְ פָּעַת חִיָּה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שׁוֹב אָשׁוּב - שׁוֹב יֵשׁוּב הִיָּה צְרִיף לְכַתֵּב, שְׁהָרִי הַמִּפְתָּח הַזֶּה לְפָקֵד הָעֵקְרוֹת הוּא בִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא בִיד שְׁלִיחַ אַחֵר, כְּמוֹ שְׁשָׁנִינוּ, שְׁלֹשׁ מִפְתָּחוֹת הֵם שְׁלֹא נִמְסְרוּ בִיד שְׁלִיחַ: שֶׁל חִיָּה, וַתְּחִיַּת הַמֵּתִים, וּגְשָׁמִים. וְהוֹאִיל וְלֹא נִמְסְרוּ בִיד שְׁלִיחַ, לְמָה כְּתוּב שׁוֹב אָשׁוּב? אֶלָּא וְדַאי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁהִיָּה עוֹמֵד עֲלֵיהֶם אָמַר (וְ) הַדְּבָר, לְכֵן כְּתוּב וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלַיךְ.

וְהָא חֲזִי, בְּכָל אַתְר דְּכְתִיב וַיֹּאמֶר סְתָם אוּ וַיִּקְרָא סְתָם הוּא מְלֹאכָא דְבְרִית וְלֹא אַחְרָא. וַיֹּאמֶר דְּכְתִיב, (שְׁמוֹת טו) וַיֹּאמֶר אִם שָׁמַע תִּשְׁמַע וְגו' וַיֹּאמֶר וְלֹא קָאֲמַר מָאן הוּא. וַיִּקְרָא דְכְתִיב, (ויקרא א) וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וְלֹא קָאֲמַר מָאן הָוָה. אָמַר דְּכְתִיב, (שְׁמוֹת כד) וְאֶל מֹשֶׁה אָמַר וְגו' וְלֹא אָמַר מָאן הָוָה. (אוף הַכִּי דְכְתִיב וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב וַיֹּאמֶר סְתָם וְלֹא קָאֲמַר מָאן (דְ) קָג ע"א) הָוָה אֶלָּא בְּכָל הַנִּי מְלֹאכָא דְבְרִית הָוָה וְכֹלָא בְּקִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא אַתְמָר. וּבְגִין כְּךָ כְּתִיב וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלַיךְ וְגו'. וְהִנֵּה בֵּן וְגו': וְהִנֵּה בֵּן לְשָׁרָה אֲשֶׁתְּךָ. מְאִי טַעְמָא לָא כְּתִיב וְהִנֵּה בֵּן לְךָ, אֶלָּא בְּגִין דְלֹא יַחֲשֵׁב דְּהָא מִן הָגֵר אִיהוּ כְּדְבַקְדְּמִיתָא. רַבִּי שְׁמַעוֹן פָּתַח וַאֲמַר, (מְלֹאכִי א) בֵּן יִכְבֵּד אָב וְעַבְד אֲדֹנָיו. בֵּן יִכְבֵּד אָב דָּא יִצְחָק לְאַבְרָהָם. אִימְתִי כְּבִיד לִיָּה, בְּשַׁעְתָּא דְעַקְדָּא לִיָּה עַל גַּבֵּי מְדַבְּחָא וּבַעַא לְמַקְרַב לִיָּה קְרַבְנָא, וַיִּצְחָק בַּר תְּלַתִּין וּשְׁבַע שָׁנִין הָוָה, וְאַבְרָהָם הָוָה סְבָא, דְאִילוּ הָוָה בְּעֵיט (ס"א ב"ה) בְּרַגְלָא חַד לֹא יְכִיל לְמִיקָם קָמִיָּה, וְאִיהוּ אוּקִיר לִיָּה לְאַבּוּי וְעַקְדָּא לִיָּה כְּחַד אִימְרָא בְּגִין לְמַעַבְד רַעוּתִיָּה דְאַבּוּי.

זכא ויראה, בכל מקום שכתוב ויאמר סתם או ויקרא סתם, הוא מלאך הברית ולא אחר. ויאמר - שכתוב (שמות טו) ויאמר אם שמע תשמע וגו'. ויאמר, ולא אמר מיהו. ויקרא - שכתוב (ויקרא א) ויקרא אל משה, ולא אמר מי היה. אמר - שכתוב (שמות כד) ואל משה אמר וגו', ולא אמר מי היה. (אף כך שכתוב שוב אשוב. ויאמר סתם, ולא אמר מי היה.) אלא בכל אלה מלאך של הברית היה, והכל נאמר בקב"ה. ולכן כתוב ויאמר שוב אשוב אליך וגו', והנה בן וגו'.

והנה בן לשרה אשתך. מה הטעם לא כתוב והנה בן לך? אלא כדי שלא יחשב שהוא מהגר כמו בראשונה. רבי שמעון פתח ואמר, (מלאכי א) בן יכבד אב ועבד אדניו. בן יכבד אב - זה יצחק את אברהם. מתי כבד אותו? בשעה שעקד אותו על גבי המזבח ורצה להקריבו לקרבן. ויצחק בן שלשים ושבע שנים היה, ואברהם היה זקן, שאלו היה בועט (בן) ברגל אחת לא היה יכול לעמד לפניו, והוא כבד אותו את אביו, ועקד אותו כמו תיש כדי לעשות רצון אביו.